

Hemşirelerin Psikolojik Sağlamlık ve Yaşam Anlamlarının Covid-19 ile İlişkili Duygu, Düşünce ve Davranışlarına Etkisi

The Impact of Nurses' Psychological Resilience and Sense of Purpose on Covid-19 Related Emotions, Thoughts and Actions

Tuğçe ÖKSÜZ^{1 A,B,C,D,E,F,G}, Dilek ÖZMEN^{2 A,B,C,G}

¹Balıkesir Atatürk Şehir Hastanesi, Balıkesir, Türkiye

²Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, Manisa, Türkiye

ÖZ

Amaç: Bu çalışmada Covid-19 salgın döneminde hemşirelerde psikolojik sağlamlık ve yaşam anlamlarının Covid-19 ile ilişkili duygu, düşünce ve davranışlarına olan etkisini ortaya koymak amaçlandı.

Yöntem: Araştırma tanımlayıcı ilişkiseldir. Araştırmanın evreni Türkiye genelindeki kamu ve özel hastanelerde çalışan hemşirelerden oluştu. Araştırma örneklemini ise Google form aracılığı ile gönderilen veri toplama araçlarını tam dolduran 708 hemşiredir. Veriler Aralık 2021-Şubat 2022 tarihleri arasında Kişisel Bilgi Formu, Çok Boyutlu Covid-19 Ölçeği, Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği ve Yaşamın Anlamı Ölçeği kullanılarak toplandı. Verilerin analizi SPSS 25 paket programında yapıldı.

Bulgular: Hemşirelerin Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği puan ortalaması 18.90±4.58, Hemşirelerin Çok Boyutlu Covid-19 Ölçeği puan ortalaması ise 82.84±14.19 olarak belirlendi. Çalışmada Çok Boyutlu Covid-19 Ölçeğini açıklamada Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği ve Mevcut Yaşam Anlamı alt boyutunun önemli faktörler olduğu saptandı. Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeğinde bir puanlık artış Çok Boyutlu Covid-19 Ölçeğinde -0.88 puanlık azalmaya, Mevcut Yaşam Anlamı alt boyutunda 1 puanlık artış ise Çok Boyutlu Covid-19 Ölçeğinde 0.45 puanlık artışa neden olmakta idi.

Sonuç: Araştırmada Covid-19 pandemisinde hemşirelerin psikolojik sağlamlıklarıyla Covid-19'a ilişkin duygu ve davranışlar arasında negatif yönde bir ilişki, mevcut yaşam anlamıyla Covid-19'a ilişkin alınan önlemler arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Halk Sağlığı, Hemşirelik, Covid-19, Psikolojik sağlamlık, Yaşam anlamı.

ABSTRACT

Objective: In this study, it was aimed to reveal the effect of psychological resilience and meaning of life in nurses on their feelings, thoughts and behaviors related to Covid-19 during the Covid-19 pandemic .

Methods: The research is descriptive relational. The population of the study consisted of nurses working in public and private hospitals in Turkey. The sample consisted of 708 nurses who completed the data collection tools sent via Google Form. Data were collected between December 2021 and February 2022 using the personal information form, the multidimensional Covid-19 scale, the Brief Psychological Resilience Scale, and the Meaning of Life Scale. Data analysis was performed using the SPSS 25 package.

Results: The average score of the Nurses' Brief Psychological Resilience Scale was determined as 18.90±4.58, and the average score of the Nurses' Multidimensional Covid-19 Scale was determined as 82.84±14.19. In the study, it was determined that the Brief Psychological Resilience Scale and the Current Life Meaning sub-dimension were important factors in explaining the Multidimensional Covid-19 Scale. A one-point increase in the Brief Psychological Resilience Scale caused a -0.88-point decrease in the Multidimensional Covid-19 Scale, and a 1-point increase in the Current Life Meaning subscale caused a 0.45-point increase in the Multidimensional Covid-19 Scale.

Sorumlu Yazar: Tuğçe ÖKSÜZ

Balıkesir Atatürk Şehir Hastanesi, Balıkesir, Türkiye
tugcedagli3031@gmail.com

Geliş Tarihi: 03.01.2024 – Kabul Tarihi: 03.06.2024

* Bu çalışma 18.05.2022 tarihinde yayımlanan Hemşirelerin Psikolojik Sağlamlık ve Yaşam Anlamlarının Covid-19 ile İlişkili Duygu, Düşünce ve Davranışlarına Etkisi adlı tez çalışmasından hazırlanmıştır.

Yazar Katkıları: A) Fikir/Kavram, B) Tasarım, C) Veri Toplama ve/veya İşleme, D) Analiz ve/veya Yorum, E) Literatür Taraması, F) Makale Yazımı, G) Eleştirel İnceleme

Conclusion: In the study, it is possible to say that there is a negative relationship between the psychological resilience of nurses in the Covid-19 pandemic and their feelings and behaviors related to Covid-19, and a positive relationship between the current life meaning and the measures taken against Covid-19.

Key words: Public health, Nursing, Covid-19, Psychological resilience, Meaning of life.

1. GİRİŞ

Hemşireler tarihte ve günümüzde, dünyada görülen tüm doğal afetler, salgınlar, savaşlar gibi olaylarda öne çıktığı gibi Covid-19 pandemisinde de yine en çok etkilenen meslekler arasında yerini almıştır (1). Pandemi sürecinde virüse doğrudan maruz kalmış ayrıca uzun ve yorucu çalışma saatleri, bakım ve tedavi sırasında kullanılan kişisel koruyucu ekipmanlar, bulaş riski nedeniyle aile ve sosyal çevreden izolasyon, virüsün bulaşması ve yakınlarına bulaştırma korkusu gibi birçok stres faktörü yaşadıkları endişeyi arttırmaktadır. Bu olumsuz etkenlerin tümü hemşirelerin psikolojik yönden sıkıntı yaşamalarına neden olmuştur (2).

Psikolojik sağlık, stresin neden olduğu olumsuz etkileri en aza indiren ve kişinin uyumluluğunun artmasına destek olan bir kişilik özelliği olarak belirtilmektedir. Stresli olaylar karşısında bireyin dayanıklı ve güçlü olmasını sağlayan, olumlu başa çıkma yöntemlerine bireyi yönlendiren ve hastalıklarla mücadele etmede tampon işlevi sağlayan bir özellik olarak ifade edilmektedir (3). Yoğun bakım, acil servis ya da ameliyathane gibi birimlerde çalışan hemşirelerin hastalara bakım verirken karşı karşıya kaldıkları strese neden olan olaylar psikolojik sağlık düzeylerini ve bakım verme kalitelerini olumsuz yönde etkilemektedir (4).

Yaşamın anlamı, varoluşçu yaklaşıma göre; bireyin yaşamını anlamlı kılan temel motivasyon olarak tanımlanmaktadır. Yaşamı anlamlı bulma, olumlu bir kişilik özelliği olarak değerlendirilir; ayrıca kişiye bireysel mutluluk ve yüksek performans sağlar (5). Hemşireler, buldukları koşullarda yaşamın anlamını ve değerini sorguladıkları birçok olay ya da kriz durumu ile karşılaşır (6). Pandeminin oluşturduğu sosyal izolasyon ve uzun süren karantina primer psikiyatrik semptomların alevlenmesine ve sekonder psikiyatrik semptomların oluşmasına neden olabilmektedir (7). Yapılan çalışmalarda benzer salgınlarda, aralıksız hasta bakımı veren hemşirelerin diğer sağlık çalışanlarına oranla çok daha fazla stres altında olup ve buna bağlı da yüksek anksiyete düzeylerine sahip olduğu belirtilmektedir (8).

Çalışmanın Amacı ve Araştırma Soruları:

Bu çalışmada Covid-19 salgın döneminde hemşirelerde psikolojik sağlık ve yaşam anlamlarının Covid-19 ile ilişkili duygu, düşünce ve davranışlarına olan etkisini ortaya koymak amaçlandı.

Araştırmanın soruları;

- Covid-19 pandemi döneminde hemşirelerin psikolojik sağlamlığı hangi düzeydedir?
- Covid-19 pandemi döneminde hemşirelerin yaşam anlamı hangi düzeydedir?
- Hemşirelerin Covid-19 ile ilgili duygu, düşünce ve davranışları nasıldır?
- Covid-19 pandemi döneminde hemşirelerin psikolojik sağlık ve yaşam anlamlarının Covid-19 ile ilişkili duygu, düşünce ve davranışlarına olan etkisi nasıldır?

2. GEREÇ VE YÖNTEMLER

Araştırmanın Türü

Bu araştırma tanımlayıcı ilişkiseldir.

Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman

Araştırma, Aralık 2021-Şubat 2022 tarihleri arasında Türkiye genelindeki kamu ve özel hastanelerde çalışan hemşirelerden elektronik ortamda Google Forms aracılığıyla veriler toplanarak gerçekleştirildi.

Araştırma Evren Örnekleme

Araştırmanın evrenini Türkiye genelindeki kamu ve özel hastanelerde çalışan hemşireler oluşturdu (N:227.292) (9). Araştırmanın örnekleme için Epi Info programında %50 bilinmeyen prevalans 0.05 sapma ve %99 güven aralığında ulaşılması gereken en küçük sayı olan 662 olarak belirlendi. Araştırmada örnekleme seçiminde olasılıksız örnekleme yöntemlerinden kartopu yönetimi kullanıldı. Veri toplarken elektronik ortamda Google Forms aracılığı ile 720 hemşireye ulaşıldı. Veri toplama araçlarını tam doldurmayan 12 hemşirenin formları değerlendirme dışı bırakıldı ve 708 hemşire ile araştırma tamamlandı.

Araştırmaya dahil edilme kriterleri aşağıdaki gibi belirlendi:

- Hemşire olarak görev yapmak,
- Pandemi sürecinde Covid-19 hastasına bakım vermiş olmak,
- Araştırmaya katılmayı gönüllü olmak.

Araştırmanın Veri Toplama Araçları ve Yöntemi

Araştırmanın verileri, Kişisel Bilgi Formu, Çok Boyutlu Covid-19 Ölçeği, Psikolojik Sağlık Ölçeği ve Yaşam Anlamı Ölçeği ile toplandı. Veri toplama döneminde pandeminin neden olduğu yoğunluk ve bulaş riski nedeniyle hastane yönetimleri yüze veri toplanmasına izin vermedi. Bu nedenle veri toplama araçları Google forms olarak hazırlandı ve araştırmaya katılacak hemşirelerin online ortamda yanıtlamaları istendi. Araştırmada örnekleme alınacak sayıdaki hemşireye kartopu yöntemi ile ulaşıldı. Kartopu yönteminde öncelikle bir hemşireye ulaşıldı. Araştırmaya katılmayı kabul eden bu hemşirenin yardımı ve önerisi ile başka hemşirelere ulaşıldı. Örnekleme sayısına ulaşana kadar veri toplama işlemi bu şekilde sürdürüldü. Online ortamda sürdürülen araştırmanın bu evresinde sorulara başlamadan önce katılmayı isteyip istemediklerine dair hemşirelere araştırmaya katılmak istiyorum ya da katılmak istemiyorum seçenekleri sunulmuştur. Katılmak istemeyen hemşirelere teşekkür edilerek anket sonlandırılmıştır. Katılmak isteyen hemşirelerle araştırma tamamlanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından hazırlanan formda hemşirelerin sosyodemografik ve çalışma özellikleri ile ilgili yaş, cinsiyet, meslekte çalışma yılı ve Covid-19 ile ilgili deneyimlerine yönelik sorular yer almaktadır.

Çok Boyutlu Covid-19 Ölçeği: Durak ve Ertürk tarafından (2020) bireylerin Covid-19 ile ilişkili duygu, düşünce ve davranışları ile bu virüse karşı aldıkları önlemleri belirlemek için geliştirilen bir ölçektir (10). Ölçeğin üç alt boyutu ve 22 maddesi bulunmaktadır. Çok Boyutlu Covid-19 Ölçeğinin Cronbach Alfa değeri; toplam puanı için 0.90, Covid-19'a ilişkin duygu ve

davranışlar alt boyutu için 0.88, Covid-19'a ilişkin düşünceler alt boyutu için 0.77 ve Covid-19'a ilişkin alınan önlemler alt boyutu için 0.75 dir. Ölçek 5'li Likert tipindedir. Ölçeğin herhangi bir kesme noktası bulunmamaktadır. Ölçekten alınan puanın artması Covid-19 ile ilgili olumlu duygu, düşünce ve davranış varlığı şeklinde yorumlanmaktadır. Ölçeğin bu çalışmada Cronbach Alfa değeri Çok Boyutlu Covid-19 Ölçeği için 0.92; Covid-19'a ilişkin Duygu ve Davranışlar alt boyutu için 0.89; Covid-19'a ilişkin Düşünceler alt boyutu için 0.80 ve Covid-19'a ilişkin Alınan Önlemler alt boyutu için 0.82 bulundu.

Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği (KPSÖ): Smith ve ark. (2008) tarafından geliştirilen Ölçeğin Türkçeye uyarlaması Doğan (2015) tarafından yapılmıştır. Tek boyuttan ve 6 maddeden oluşan ölçek 5'li Likert tipi bir ölçektir. Ölçekten alınan puanın yüksek olması, bireyin psikolojik sağlamlığının iyi olduğu şeklinde yorumlanmaktadır (11, 12). Ölçeğin bu çalışma için Cronbach Alfa değeri 0.86 dir.

Yaşam Anlamı Ölçeği (YAÖ): İnsanların yaşamlarında elde ettikleri ve aradıkları anlamı ortaya çıkarmak amacıyla Steger ve diğerleri (2006) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlaması Akın ve Taş (2011) tarafından yapılmıştır. Ölçek, mevcut anlam ve aranan yaşam anlamı olmak üzere iki alt boyuttan oluşur. 7'li Likert tipi ölçek, 10 maddeden oluşur. Ölçeğin puan aralığı 7-70 arasındadır. Alt ölçeklerden alınan puanlar yükseldikçe ölçeğe ait niteliklerin bireylerde yüksek düzeyde bulunduğu şeklinde yorumlanmaktadır (13,14). Cronbach Alfa değeri ise mevcut anlam alt boyutu için 0.77, aranan anlam alt boyutu için 0.83'dir. Ölçeğin bu çalışma için Cronbach Alfa değeri Mevcut Yaşam Anlam alt ölçeği için 0.84, Aranan Anlam alt ölçeği için 0.89'dir.

Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin analizi SPSS 25.0 istatistik paket programı ile yapıldı. Verilerin normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov Simirnov; Skewness ve Kurtosis değerleri ile değerlendirildi ve verilerin normal dağılım gösterdiği görüldü (Kolmogorov Smirnov: 0.034; p=0.054; Skeenness:-0.340, Kurtosis:0.181). Veri analizinde, tanımlayıcı istatistikler, Pearson Korelasyon Analizi ve Çoklu Regresyon Analizi yapıldı. Çalışmada istatistiksel anlamlılık düzeyi p<0.05 olarak alındı.

3. BULGULAR

Araştırmaya katılan hemşirelerin yaş ortalaması 32.49±8.05'dir. Hemşirelerin %56.5'i 32 yaş altındadır. Ayrıca %86.7'sinin kadın, %58.3'ünün evli olduğu ve %52.4'ünün çocuğunun olmadığı belirlendi. Hemşirelerden %80.5'i kronik hastalığı olmadığını, %69.6'sı lisans mezunu olduğunu ifade etti. (Tablo 1).

Araştırmada hemşirelerin Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği puan ortalaması 18.90±4.58 olarak belirlendi. Hemşirelerin Yaşam Anlamı-Mevcut Yaşam Anlamı alt boyutu puan ortalaması 27.61±5.59, Yaşam Anlamı-Aranan Yaşam Anlamı alt boyutu puan ortalaması 23.55±7.21 olarak bulundu. Çok Boyutlu Covid-19 Ölçeği puan ortalaması 82.84±14.19, Covid-19'a ilişkin Duygu ve Davranışlar alt boyutu puan ortalaması 30.85±7.36, Covid-19'a İlişkin Düşünceler alt boyutu puan ortalaması 32.10±4.95, Covid-19'a İlişkin Alınan Önlemler alt boyutu puan ortalaması ise 19.88±3.64 olarak belirlendi (Tablo 2).

Tablo 1. Hemşirelerin sosyodemografik özellikleri (n=708)

Değişkenler	N	%
Yaş *32.49±8.05 (min-maks: 19.00-57.00)		
32 yaş altı	400	56.5
32 yaş ve üstü	308	43.5
Cinsiyet		
Kadın	614	86.7
Erkek	87	12.3
Belirtmek istemiyorum	7	1.0
Öğrenim durumu		
Lise	38	5.4
Ön lisans	60	8.5
Lisans	493	69.6
Yüksek lisans	117	16.5
Çalışılan kurum türü		
Üniversite hastanesi	435	61.4
Devlet hastanesi	201	28.4
Özel hastane	28	4.0
Diğer	44	6.2
Meslekte çalışma yılı *10.49±8.17 (min-maks: 0.08-37.00 yıl)		
10 yıl altı	393	55.5
10 yıl ve üzeri	315	44.5
Çalışan birim		
Acil servis	72	10.2
Yoğun bakım	192	27.1
Ameliyathane	54	7.6
Servis	246	34.7
Poliklinik	55	7.8
Diğer	89	12.6

Tablo 2. Hemşirelerin kısa psikolojik sağlık ölçeği, yaşam anlamı ölçeği, çok boyutlu covid-19 ölçeği ve alt boyutları ortalama puanlarının dağılımı (n= 708)

Ölçekler	Ort±ss	Min-Maks
Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği	18.90±4.58	6.00-30.00
Yaşam Anlamı Ölçeği	Mevcut Anlam Alt Ölçeği	27.61±5.59
	Aranan Anlam Alt Ölçeği	23.55±7.21
Çok Boyutlu Covid-19 Ölçeği (Toplam)	82.84±14.19	24.00-110.00
Çok Boyutlu Covid-19 Ölçeği Alt Boyutları	Covid-19'a İlişkin Duygu ve Davranışlar	30.85±7.36
	Covid-19'a İlişkin Düşünceler	32.10±4.95
	Covid-19'a İlişkin Alınan Önlemler	19.88±3.64

Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği ile Covid-19'a İlişkin Duygu ve Davranışlar alt boyutu arasında negatif yönde zayıf korelasyon ($r=-0.271$, $p=0.000$); Covid-19'a İlişkin Düşünceler alt boyutu ile Çok Boyutlu Covid-19 Ölçeği arasında ise negatif yönde çok zayıf korelasyon olduğu bulundu (sırasıyla, $r=-0.214$, $p=0.000$; $r=-0.234$, $p=0.000$). Ayrıca Yaşam Anlamı-Mevcut Anlam alt boyutu ile Covid-19'a İlişkin Alınan Önlemler ve Çok Boyutlu Covid-19 Ölçeği arasında pozitif yönde çok zayıf korelasyon saptandı (sırasıyla, $r=0.151$, $p=0.000$; $r=0.095$, $p=0.011$). Yaşam Anlamı-Aranan Anlam alt boyutları ile Covid-19'a İlişkin Duygu ve Davranışlar ve Covid-19'a İlişkin Düşünceler alt boyutları arasında pozitif yönde çok zayıf korelasyon bulundu (sırasıyla, $r=0.074$, $p=0.048$; $r=0.084$, $p=0.026$) (Tablo 3).

Tablo 4'e göre bağımlı değişken olan Çok Boyutlu Covid-19 Ölçeğini açıklamada Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği ve Mevcut Yaşam Anlamı alt boyutunun önemli faktörler olduğu

saptandı ($F= 32.190$, $p<0.001$). Regresyon katsayısına ilişkin değerler istatistiksel olarak anlamlı idi ($t= 29.532$, $p<0.001$). Çoklu regresyon modelinde, Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği ve Mevcut Yaşam Anlamı alt boyutu Çok Boyutlu Covid-19 Ölçeğinin %0.08'ini (Düzeltilmiş $R^2=0.081$) açıklıyordu (Tablo 4).

Tablo 3. Hemşirelerin kısa psikolojik sağlık ölçeği, yaşam anlamı ölçeği, çok boyutlu Covid-19 ölçeği ve alt boyutları puanları arasındaki ilişki (n= 708)

Değişkenler	Covid-19'a ilişkin Duygu ve Davranışlar	Covid-19'a ilişkin düşünceler	Covid-19'a ilişkin Alınan Önlemler	Çok Boyutlu Covid-19 Ölçeği (Toplam)
Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği	$r=-0.271$ $p=0.000^{**}$	$r=-0.214$ $p=0.000^{**}$	$r=-0.072$ $p=0.054$	$r=-0.234$ $p=0.000^{**}$
Yaşam Anlamı-Mevcut Anlam Alt Ölçeği	$r= 0.073$ $p=0.051$	$r= 0.051$ $p=0.172$	$r= 0.151$ $p=0.000^{**}$	$r= 0.095$ $p=0.011^*$
Yaşam Anlamı-Aranan Anlam Alt Ölçeği	$r= 0.074$ $p=0.048^*$	$r= 0.084$ $p=0.026^*$	$r=-0.003$ $p=0.939$	$r= 0.067$ $p=0.075$

Tablo 4. Hemşirelerin çok boyutlu Covid-19 ölçeği toplam puanı üzerine bağımsız değişkenlerin etkisi: çoklu regresyon analizi sonuçları (n= 708)

Çoklu regresyon modeli	B	S.Hata	B	t	p	B için %95 Güven Aralığı	Collinearity İstatistikleri	
							Tolerans	VIF
(Sabit)	87.077	2.949		29.532	0.000	81.288 92.866		
Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği	-0.884	0.117	-0.286	-7.579	0.000	-1.113-0.655	0.915	1.093
Mevcut Anlam Alt Ölçeği	0.452	0.096	0.178	4.728	0.000	0.264 0.640	0.915	1.093

$R= 0.084$ $R^2= 0.081$ $F= 32.190$ $p= 0.000$ Durbin-Watson= 1.983

4. TARTIŞMA

Bu çalışma Covid-19 pandemisinde hemşirelerin psikolojik sağlık ve yaşam anlamlarının Covid-19 ile ilişkili duygu, düşünce ve davranışlarına etkisini araştırmak amacıyla yapıldı.

Çalışmada hemşirelerin Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği puan ortalaması orta düzeyde bulundu. Literatür incelendiğinde benzer biçimde Roberts ve ark. (2021) Covid-19 pandemisinde görev yapan hemşirelerin psikolojik sağlıklarını orta düzeyde; Aydın ve Özcan (2021) ise Covid-19 pandemisinde sağlık çalışanlarının psikolojik sağlık puan ortalamasını ortalamanın biraz üzerinde bulmuşlardır (15,16). Kızıloğlu (2021) da yaptığı çalışmada Covid-19 döneminde cerrahi kliniklerinde görev yapan hemşirelerin psikolojik sağlıklarının ortalamanın üstünde olduğunu belirlemiştir (17). Lin ve ark. (2020), Mi ve ark. (2020) ve Nie ve ark. (2020) Covid-19 pandemisinde sağlık çalışanları ile yaptıkları çalışmalarda yüksek düzeyde psikolojik dayanıklılığının varlığından söz etmektedirler (18). Khalaf ve ark. (2020) doktorlarla, Huang ve ark. (2020) sağlık personeliyle ve Labrague ve De

los Santos (2020) hemşirelerle yaptıkları çalışmalarda Covid-19 pandemisinde psikolojik sağlık düzeylerinin orta düzeyde olduğunu saptamışlardır (19,20,21). Bu araştırmalar ile birlikte değerlendirildiğinde çalışmanın sonuçları literatür ile benzer niteliktedir.

Literatürde pandemi öncesi veriler incelendiğinde, Cevizci ve Müezzini (2019) yaptıkları çalışmalarında sağlık çalışanlarının psikolojik sağlık düzeyini yüksek olarak belirtmişlerdir (22). Hökkaş (2019) çalışmasında hemşirelerin psikolojik sağlık durumlarının orta düzeyde olduğunu saptamıştır (23). Çolak Sarı (2018)'nin, riskli birimlerde çalışan hemşirelerle yaptığı çalışmada da hemşirelerin orta düzeyde psikolojik sağlığa sahip olduklarını belirtmiştir (24). Üzar Özçetin ve ark. (2019) çalışmalarında onkoloji hemşirelerinin psikolojik sağlık düzeylerinin orta düzeyde olduğunu bulmuştur (2). Kuşçu Karatepe (2019)'de sağlık çalışanlarıyla yürüttüğü çalışmada, çalışanların psikolojik sağlıklarını orta düzeyde bulmuştur (25).

Hemşirelerin psikolojik sağlıkları ile ilgili pandemi döneminde yapılan çalışmalarla pandemi öncesinde yapılan çalışmalar benzerdir. Kişilerin psikolojik sağlığından söz edebilmek için kişinin yaşadığı tüm zorluklar sonunda duruma uyum sağlaması, olumsuz yaşam koşullarına rağmen, yaşamının farklı alanlarında başarı yakalaması gerektiğine vurgu yapılmaktadır (26). Sonuç olarak, tüm bunlar birlikte değerlendirildiğinde hemşirelerin pandemi döneminde psikolojik sağlıklarını koruduklarını söylemek mümkündür.

Çalışmada hemşirelerin Yaşam Anlamı Ölçeği alt boyutlarının puan ortalamalarının, ortalamaya yakın olduğunu söylemek mümkündür. Literatür incelendiğinde Çetin (2021)'in çalışmasında da hemşirelerin yaşam anlamının orta düzeyde olduğu belirlenmiştir (6). Nowicki ve ark. (2020), Polonya'da Covid-19 pandemisinde bir hastanede çalışan 325 hemşireyle yaptığı çalışmada hemşirelerin yaşam anlamlarını ortalamanın üzerinde bulmuştur (27). Bu çalışmada hemşirelerin Yaşam Anlamı Ölçeği puan ortalaması diğer iki çalışmadan düşük olsa da genel olarak ortalama civarında benzerlik göstermektedir. Yaşamın anlamı, yaşadığımız belirsizlikler içinde kişinin hayata tutunmasını sağlayan güçlü bağlardır ve sağlıklı insan olmanın önemli bir bileşenidir. Birey yaşamını anlamlı bulduğunda karşılaştığı olumsuz yaşam olaylarına karşı güçlü olur ve söz konusu olayları anlamlandırarak normal hayata daha kolay döner (28). Çalışmada hemşirelerin psikolojik sağlıklarının orta düzeyde olması pandemi sürecinde ne kadar zor koşullarda çalışsalar da hemşirelerin yaşam anlamlarını yitirmeyerek olumsuz yaşam olaylarına karşı güçlü durma çabaları olarak yorumlanabilir.

Araştırmada kullanılan Çok Boyutlu Covid-19 Ölçeği yeni geliştirilen bir ölçek olduğu için ölçek ile yapılmış çalışmalara literatürde rastlanmadı. O nedenle bu çalışmadan elde edilen sonuçları başka çalışmalar ile tartışmak mümkün olmadı. Araştırmada hemşirelerin Çok Boyutlu Covid-19 Ölçeği toplam puanı orta düzeyde bulundu. Hemşirelerin Çok Boyutlu Covid-19 Ölçeğinin alt boyutu olan Covid-19'a ilişkin duygu ve davranışlar puan ortalaması da orta düzeyde idi. Bu alt boyut pandemide meydana gelen kaygı, korku, öfke gibi duygularla belirtileri kontrol etme, pandemiyle ilgili sık sık konuşma ve düşünme gibi davranışları içermektedir (10). Birinci (2021)'nin çalışmasında hemşirelerin yarısının Covid-19 pandemisiyle davranışlarında değişiklik olduğu saptanmıştır (29). Saraçoğlu ve ark. (2021) Covid-19 pandemisinde sağlık çalışanlarında kaygı, korku, depresyon gibi duygusal problemlerin görülebileceğini belirtmiştir (30). Araştırmada hemşirelerin Çok Boyutlu Covid-19 Ölçeğinin- alt boyutu olan Covid-19'a İlişkin Düşünceler puan ortalamaları orta düzeyde bulundu. Çalışma sonuçları, salgın döneminde hastalığa yakalanma açısından yüksek risk

altında olan hemşirelerin salgının önemi, süresi ve hayata olan etkileri konusunda düşüncelere sahip olduklarını göstermektedir.

Hemşirelerin Çok Boyutlu Covid-19 Ölçeğinin- alt boyutu olan Covid-19'a İlişkin Alınan Önlemler puan ortalaması, ortalamaya yakın idi. Bu alt boyut sık sık elleri yıkamak, maske takmak, sosyal mesafe ve dışarıya çok az çıkmak gibi alınan önlemlere işaret etmektedir (10). Pandemi döneminde Bulca Karadem (2020)'in sağlık çalışanlarıyla yapmış olduğu çalışmada, katılımcıların neredeyse tamamına yakınında el yıkama sıklığında artış olduğu bilgisine ulaşılmıştır (31). Yazıcı Çelebi (2020)'de sağlık çalışanları ile yaptığı çalışmada bireylerin çok büyük bir bölümünün maske- eldiven- dezenfektan kullandıklarını saptamıştır (32). Çalışmanın yapıldığı tarihte her ne kadar pandemide alınan önlemler oldukça esnetilmiş olsa da hemşirelerin önlemler konusunda dikkatli olduğunu söylemek mümkündür.

Çalışmada hemşirelerin Covid-19'a İlişkin Duygu ve Davranışlar alt boyutu ile Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. Covid-19'a ilişkin duygu ve davranışlar, pandemiyle ilgili endişe, korku, kaygı gibi duyguları ve belirtileri kontrol etme, pandemiye ilişkin sık sık düşünme gibi davranışları içermektedir (10). Saruç ve Kızıltaş (2021) çalışmalarında sağlık çalışanlarının psikolojik sağlık düzeyinin yüksek olmasının anksiyete düzeylerini azalttığını saptamıştır (33). Ünal (2021)'in çalışmasında psikolojik sağlık düzeyi yüksek olan sağlık çalışanlarının Covid-19 korku düzeylerinin düşük olduğu bulunmuştur (34). Sonuç olarak psikolojik sağlamlığı yüksek hemşirelerin pandemiyle ilgili olumsuz duygu, düşünce ve davranışlardan daha az etkileneceği yorumunu yapmak mümkündür.

Covid-19'a İlişkin Duygu ve Davranışlar ve Covid-19'a İlişkin Düşünceler alt boyutu ile Yaşam Anlamı-Aranan Anlam alt boyutu arasında pozitif yönde çok zayıf ilişki olduğu bulundu. Yaşamda daha fazla anlam sahibi olmak olumlu duygular hissettirmekte ve bireylerin olumlu davranışlara yönelmesini sağlamaktadır. Çalışmaya katılan hemşirelerin yaşamda aradıkları anlam düzeyinin yüksek olması Covid-19'a ilişkin duygu, düşünce ve davranışlarını da olumlu yönde etkilemektedir.

Çalışmada kurulan çoklu regresyon modelinde; Çok Boyutlu Covid-19 Ölçeğini açıklamada Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği ve Mevcut Yaşam Anlamı alt boyutunun önemli faktörler olduğu ve modele katkı sağladığı saptandı. Bu sonuç doğrultusunda hemşirelerin yaşamda anlam bulmalarının, psikolojik sağlamlıklarıyla, duygu, düşünce ve davranışlarıyla doğrudan ilişkili olduğu söylenebilir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Covid-19 pandemisinde hemşirelerin psikolojik sağlık ve yaşam anlamlarının duygu, düşünce ve davranışlarına etkisini incelemek için gerçekleştirilen araştırmadan elde edilen sonuçlar aşağıda yer almaktadır.

Sonuçlar

- Hemşirelerin psikolojik sağlamlığının orta düzeyde olduğu,
- Yaşam anlamlarının ortalamanın biraz altında olduğu,
- Covid-19'a ilişkin duygu ve davranışlarının orta düzeyde olduğu,
- Çok Boyutlu Covid-19 Ölçeğini açıklamada Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği ve Mevcut Yaşam Anlamı alt boyutlarının önemli faktörler olduğu saptandı.

Öneriler

- Hemşirelerin psikolojik sağlıklarını arttırmak için kurumların stratejiler belirlemesi, geliştirmesi ve uygulamaya geçirmesi,
- Hemşirelerin yaşam anlamlarını artıran faktörlerin araştırılarak, hemşirelerin mesleklerinde anlam bulmalarını destekleyecek çalışmaların yapılması,
- Hemşirelerin psikolojik sağlıklarını ve yaşam anlamlarını arttırmayı desteklemek için hemşirelik programlarının müfredatlarında konu ile ilgili derslere yer verilmesi,
- Hemşirelerin pandemi sürecindeki duygu, düşünce ve davranışlarına ilişkin nitel ve nicel yeni araştırmalar yapılması önerilir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın verilerinin online ortamda, olasılıksız örnek yöntemi olan kartopu yöntemi ile toplanmış olması araştırmanın sınırlılığdır.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırma öncesi Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Etik Kurul'undan etik onay (29/09/2021 /20.478.486/ 964) alındı. Araştırmada kullanılan ölçeklerin sahiplerinden mail yolu ile kullanım izni alındı. Ayrıca veri toplama formlarını doldurmaya başlamadan önce hemşireler elektronik ortamda bilgilendirildi ve onamları alındı.

Çıkar Çatışması

Yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKLAR

1. Arpacıoğlu, M. S., Baltacı, Z., & Ünübol, B. (2021). Covid-19 pandemisinde sağlık çalışanlarında tükenmişlik, Covid korkusu, depresyon, mesleki doyum düzeyleri ve ilişkili faktörler. *Çukurova Medical Journal*, 46(1), 88-100.
2. Hiçdurmaz, D., Özçetin, S., & Üzar, Y. (2020). Covid-19 pandemisinde ön safta çalışan hemşirelerin ruhsal sağlığının korunması ve ruhsal travmanın önlenmesi. *Huhemfad-Johufon Dergisi*, 7(Özel Sayı), 1-7.
3. Çavuşoğlu, S., & Yalçın, M. (2018). Banka çalışanlarının kişilik özelliklerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerine etkisi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), 49-76.
4. Harrisson, M., Loiselle, C. G., Duquette, A., & Semenic S, E. (2002). Hardiness, work support and psychological distress among nursing assistants and registered nurses in Quebec. *Journal of Advanced Nursing*, 38(6), 584-591.
5. Taş, İ. (2011). *Öğretmenlerde yaşamın anlamı yaşam doyumu sosyal karşılaştırma ve iç-dış kontrol odağının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, SAKARYA.
6. Çetin, A. (2021). *Yaşamın anlamı ve benlik saygısının hemşirelerin manevi bakım yeterlilik algısı ile ilişkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İZMİR.

7. Okur, İ., & Demirel, Ö. F. (2020). Covid-19 ve psikiyatrik bozukluklar. *Medical Research Reports*, 3(1), 86-99.
8. Maunder, G., Lancee, W. J., Balderson, K. E., Bennett, J. P., Borgundvaag, B., Evans, S., & et.al. (2006). Long term psychological and occupational effects of providing hospital health care during SARS outbreak. *Emerging Infectious Diseases* (12), 1924-1932.
9. Sağlık İstatistikleri Yıllığı Haber Bülteni (2020). <http://www.sbsgm.saglik.gov.tr/Eklenti/41611/0/haber-bülteni-2020pdf.pdf>. (Erişim Tarihi: 30 Eylül 2021).
10. Durak Batıgün, A., & Şenkal Ertürk, İ. (2020). Çok boyutlu Covid-19 ölçeği geliştirme, geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 8(18), 406-421.
11. Smith, B. W., Dalen, J., Wiggins, K., Tooley, E., Christopher, P., & Jennifer Bernard, J. (2008). The brief resilience scale: Assessing the ability to bounce back. *International Journal of Behavioral Medicine*, 15, 194-200.
12. Doğan, T. (2015). Kısa psikolojik sağlamlık ölçeğinin Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *The Journal of Happiness & Well-Being*, 3(1), 93-102.
13. Steger, M. F., Kashdan, T. B., Sullivan, B. A., & Lorentz, D. (2008). Understanding the search for meaning in life: Personality, cognitive style, and the dynamic between seeking and experiencing meaning. *Journal of Personality*, 76, 2.
14. Akın, A., Taş, İ. (2015). Yaşam Anlamı Ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Electronic Turkish Studies*, 10(3), 27-36.
15. Roberts, N. J., McAloney-Kocaman, K., Lippiett, K., Ray, E., Welch, L., & Kelly, C. (2021). Levels of resilience, anxiety and depression in nurses working in respiratory clinical areas during the Covid pandemic. *Respiratory Medicine*, 176, 106-219.
16. Aydın, A., & Özcan, B. E. (2021). Covid-19 pandemi sürecinde sağlık çalışanlarında belirsizliğe tahammülsüzlük, ruminatif düşünme biçimi ve psikolojik sağlamlık düzeyleri. *Cukurova Medical Journal*, 46(3), 1191-1200.
17. Kızıloğlu, B. (2021). *COVID-19 pandemi döneminde cerrahi birimlerde çalışan hemşirelerin kişilik özelliklerinin Covid-19 korkusu, iş stresi ve psikolojik sağlamlık düzeylerine etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, ERZURUM.
18. Lin, J., Ren, Y., Gan, H., Chen, Y., Huang, Y., & You, X. (2020). Factors influencing resilience of medical workers from other provinces to Wuhan fighting against 2019 novel Coronavirus pneumonia. *BMC Psychiatry*, 1-15.
19. Khalaf, O., Khalil, M. A., & Abdelmaksoud, R. (2020). Covid-19 pandemisi sırasında Mısırlı doktorlarda depresyon ve anksiyete ile başa çıkma. *Orta Doğu Güncel Psikiyatrisi*, 27(1), 17.
20. Huang, L., Wang, Y., Liu, J., Ye, P., Cheng, B., Xu, H., & et al. (2020). Factors associated with resilience among medical staff in radiology departments during the outbreak of 2019 novel coronavirus disease. *Medical Science Monitor*, 26.
21. Labrague, L. J., & Los Santos, J. A. A. (2021). Fear of Covid- 19, psychological distress, work satisfaction and turnover intention among frontline nurses. *Journal of Nursing Management*. 29(3), 395-403.
22. Cevizci, O., & Müezzini, E. E. (2019). Sağlık çalışanlarında psikolojik belirtilerin ve

- psikolojik dayanıklılığın incelenmesi. *Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi*, 166-172.
23. Hökkaş, M. (2019). *Hemşirelerin psikolojik sağlık düzeyleri ve etkileyen faktörler*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Nevşehir Hacı Bektaş Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, NEVŞEHİR.
  24. Çolak Sarı, E. (2018). *Riskli birimlerde çalışan hemşirelerin psikolojik sağlıklarının değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Avrasya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, İSTANBUL.
  25. Kuşçu Karatepe, H., & Tiryaki Şen H. (2019). Sağlık çalışanlarında psikolojik sağlamlık düzeylerinin incelenmesi. *1. Uluslararası Sağlıkta Veri Bilimi Kongresi. Uluslararası Ruh Sağlığında Toplumsal Farkındalık Kongresi*, 30-36.
  26. Şahin, G., & Buzlu, S. (2019). Sağlam öğrenci sağlam meslek: Hemşirelik öğrencilerinde psikolojik sağlamlığın önemi. *JAREN*, 5(3), 233-240.
  27. Nowicki, G. J., Ślusarska, B., Tucholska, K., Naylor, K., Chrzan-Rodak, A., & Niedorys, B. (2020). The severity of traumatic stress associated with Covid-19 pandemic, perception of support, sense of security, and sense of meaning in life among nurses: research protocol and preliminary results from Poland. *Int J Environ Res Public Health*, 7;17(18), 64-91.
  28. Eker, H., Taş, İ., & Anlı, G. (2020). Üniversite öğrencilerinde psikolojik sağlık ile yaşamın anlamı ve algılanan sosyal destek arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(39), 1182-1199.
  29. Birinci, C. (2021). *COVID-19 pandemisinde hemşirelerin psikolojik sağlık düzeylerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Avrasya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İSTANBUL.
  30. Saracoğlu, K. T., Şimşek, T., Kahraman, S., Bombacı, E., Sezen, Ö., Saracoğlu, A. ve ark. (2020). The psychological impact of Covid-19 disease is more severe on intensive care unit healthcare providers: A cross-sectional study. *Clinical Psychopharmacology and Neuroscience*, 18(4), 607-615.
  31. Bulca Karadem, F. (2020). *Sağlık çalışanlarında Covid-19 korkusunu belirleyen psikiyatrik değişkenlerin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi, ISPARTA.
  32. Yazıcı Çelebi, G. (2020). Covid 19 salgınına ilişkin tepkilerin psikolojik sağlamlık açısından incelenmesi. *IBAD*, (8), 471-483.
  33. Saruç, S., & Kızıltaş, A. (2021). Covid-19 pandemi sürecinde sağlık çalışanlarının anksiyete düzeylerinin psikolojik sağlıkları ve yaşadıkları sorunlar açısından incelenmesi. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 12(4), 314-323.
  34. Ünal, G. (2021). *Sağlık çalışanlarının psikolojik sağlıkları, Covid-19 korkuları ve mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, MERSİN.